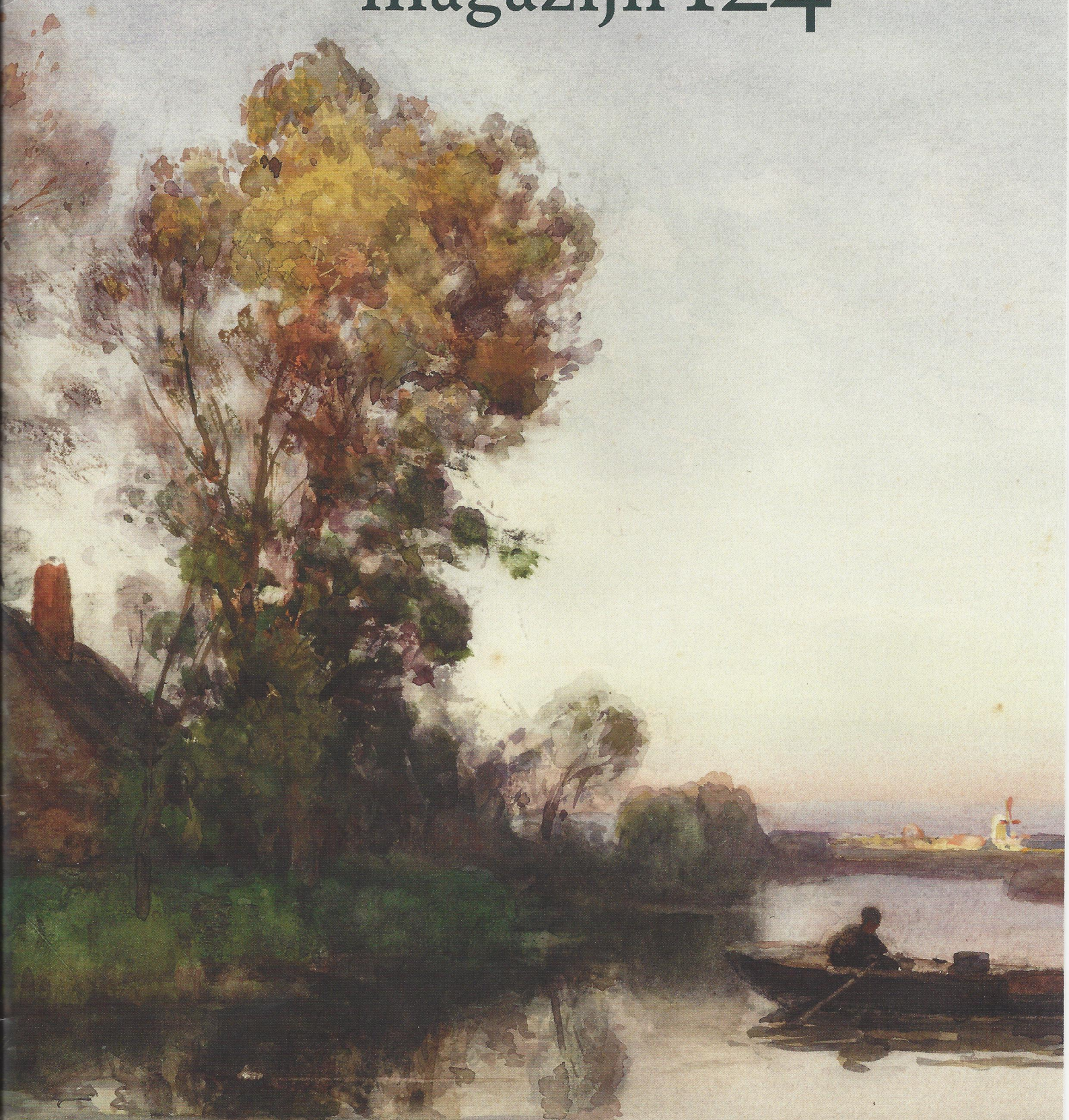

TEYLERS

Voorjaar 2015. Uitgave van Teylers Museum

magazijn 124

02 De hoogtijdagen van de aquarel **08** Hendrik Willem Mesdag: kunstenaar, verzamelaar en ondernemer **09** Schenking: topstuk van Mesdag **10** Het klassieke ideaal **14** Bijzondere munten uit het Noorderkwartier: de collectie Marco Woestenburg **17** Kon de Archaeopteryx vliegen?

Het klassieke ideaal

Michiel Plomp, hoofdconservator Kunstverzamelingen

Michelangelo en Rafaël stonden ernaast toen ze werden opgegraven. In het Belvedere paleis waren ze de trots van elke paus. Napoleon sjuowde ze over de Alpen naar Parijs. Ze zijn gekopieerd van Sint Petersburg tot Washington. We hebben het over de canon van de beroemdste standbeelden uit de klassieke oudheid, eeuwenlang dé attractie van Rome. Vanaf 10 maart komen deze beelden tot leven in het Prentenkabinet van Teylers Museum.

Van de renaissance tot diep in de negentiende eeuw was de klassieke oudheid en vooral het antieke standbeeld het ultieme leermiddel om jonge kunstenaars te onderwijzen in het klassieke ideaal. Met de studie van het levende model en de anatomie speelde het antieke beeld een kardinale rol in het formele leertraject van elke kunstenaar. Vooral het heroïsche naakt uit de oudheid inspireerde kunstenaars tot nieuwe, soms baanbrekende creaties. De tentoonstelling *Het klassieke ideaal* laat de uitzonderlijke reikwijdte zien van dit voor de Europese cultuur zo kenmerkende fenomeen, aan de hand van tekeningen, prenten en schilderijen.

Mythische status

Al rond 1500, in een tijd dat er veel opgravingen in Rome werden gedaan, lieten kunstenaars zich direct inspireren door de sculpturen uit de klassieke oudheid. De beroemde Hercules Farnese (afb. 1) vond men omstreeks 1540 in diverse fragmenten. De benen vond men uiteindelijk te laat, want toen was het beeld al 'gerestaureerd'. Een van de weinige antieke beelden die niet is gerestaureerd is de Torso Belvedere. Dit fascinerende fragment genoot een bijna mythische status, mede door de lovende woorden van Michelangelo die zich ook door de Torso liet inspireren. Zeer veel kunstenaars hebben de Torso in het Vaticaan of een gipsen kopie ervan nagetekend, onder wie, onverwacht wellicht, ook de beroemde landschapsschilder J.M.W. Turner (afb. 2). De verschillende stadia van de academische opleiding, zoals anatomiestudie, tekenen naar een klassiek beeld en werken

Afb. 1
Hendrick Goltzius, *Hercules Farnese
op de rug gezien*, ca. 1592, gravure,
42 x 30 cm, Teylers Museum, Haarlem

Afb. 2
Joseph Mallord William Turner, *Studie van een pleisterbeeld van de Torso Belvedere*, 1789, zwart, rood en wit krijt op bruin papier; 33 x 23,5 cm, Victoria and Albert Museum, Londen

naar naakt model, worden fraai uitgebeeld in het werk *Het schildersatelier* van Michiel Sweerts uit circa 1650 (afb. 3). Op de voorgrond, in een bundel van licht, krijgt de antieke beeldhouwkunst alle aandacht. Dit maakt het schilderij een treffende illustratie van het thema van deze tentoonstelling.

Privéverzameling

Het klassieke ideaal is samengesteld uit werken van Teylers Museum en bruiklenen van diverse musea in binnen- en buitenland. Het leeuwendeel van de tentoonstelling is echter afkomstig uit de privécollectie van de Duitse Katrin Bellinger, een bekende kunsthandelaar in oude-meestertekeningen. Haar collectie – ondergebracht in de Tavolozza Foundation – is opgebouwd rond het thema 'de kunstenaar aan het werk'. Hierin bevinden zich schitterende bladen van onder andere Hubert Robert (afb. 4), Jan de Bisschop, Giovanni Battista Tiepolo en William Daniels. Eerstgenoemd werk betreft een los met rood krijt getekende verbeelding van een kunstenaar

Afb. 3
Michiel Sweerts, *Het schildersatelier*, ca. 1646 - ca. 1650, olieverf op doek, 71 x 74 cm, Rijksmuseum, Amsterdam

Afb. 4
Hubert Robert, *Een kunstenaar zittend aan een tafel, een borstbeeld van een vrouw tekenend*, ca. 1765, rood krijt, 33 x 44 cm, Katrin Bellinger Collection

Afb. 5
William Daniels, *Zelfportret met pleisterbeelden ('The Image Seller')*, ca. 1850, olieverf op doek, 43 x 43 cm, Katrin Bellinger Collection

die in ontspannen houding, maar niettemin aandachtig, een antieke buste natekent.

De negentiende eeuwse Engelse kunstenaar Daniels is in de tentoonstelling vertegenwoordigd met een fascinerend zelfportret, passend in de traditie van verbeeldingen van straatventers (afb. 5). Daniels had commercieel inzicht en bood in massaproductie vervaardigde pleisterbeelden aan, van Homerus en Shakespeare tot een ordinaire, gekleurde

papegaai. Naast de traditionele afnemers van pleisterbeelden, zoals academies en musea, begonnen rond 1850 ook gewone burgers zulke kleinoden aan te schaffen voor op de schoorsteenmantel. De antieke beeldhouwkunst, eens hét absolute referentiepunt voor kunstenaars en kenners, raakte haar suprematie kwijt. Maar verdwijnen als leermiddel en inspiratiebron zullen de beelden uit de klassieke oudheid nooit.